

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๖
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคาถาสังคหะของมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญา ทั้งบาลีและคำแปล
ข. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้
- สุขํ ทุกขมฺเพกขาติ ติวริชา ตตฺถ เวทนา
โสมนสฺสํ โทมนสฺส- มิตฺติ เภเทน ปญฺจธา
๒. ก. ให้แสดงการจำแนกสเหตุกจิตโดยเหตุ ?
ข. อโลภะ อโทสะ ที่ประกอบกับญาณวิปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกไหน? อโลภะ อโทสะที่ประกอบกับ ญาณสัมปยุตตจิตนั้นเป็นเจตสิกพวกไหน? และติเหตุกเจตสิก ๓๕ ดวงนั้น ได้แก่อะไรบ้าง? เหตุ ๓ นั้น คืออะไร? ให้แสดงตามคหิตัคคหนนัย
๓. จงแสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๔
๔. ให้แสดงจิตที่เกิดในทวารและพ้นจากทวาร โดยแน่นอนและไม่แน่นอน ดังต่อไปนี้
- ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕
ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖ ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖
๕. ก. อารมณ ๖ เมื่อแบ่งโดยประเภทใหญ่แล้วมีกี่ประเภทอะไรบ้าง? มีองค์ธรรมอะไรบ้าง?
ข. จิตที่รับอารมณ์แน่นอนมีกี่ดวง? ก็ประเภท? จงอธิบาย?
๖. ก. วัตถุในวัตถุสังคหะหมายความว่าอะไร? วัตถุมีเท่าไร? จงบอกพร้อมองค์ธรรม?
ข. พระอนุรุทธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้น ออกเป็นกี่หมวด? คืออะไรบ้าง?
ให้บอกความหมายของหมวดนั้น ๆ มาด้วย?
๗. ก. อกุศลธรรมที่เป็นอาสวะ โอฆะ โยคะ คันถะ อุปาทาน นิรวรณ อนุสัย สังโยชน์ กิเลส ทั้ง ๔ เหล่านี้ได้แก่อะไร? อกุศลธรรมที่เป็นไม่ได้ทั้ง ๔ เหล่านี้ ได้แก่อะไร?
ข. ให้ยกอุปมาเปรียบเทียบระหว่าง กิเลสทั้ง ๓ มี อนุสัยกิเลส เป็นต้น และให้แสดงกุศลที่ประหาณ กิเลสทั้ง ๓ เหล่านั้น มาโดยเฉพาะ ๆ ว่า กุศลชนิดไหน ประหาณกิเลสชนิดใด?
๘. ก. จงแสดงจิตที่ไม่ได้องค์ฌาน องค์มรรค อินทรีย์ และ พละ มาให้ดู
ข. จงแสดงความหมายพร้อมองค์ธรรมของธรรมต่อไปนี้
๑. ฉันทาธิปติ ๒. กพพิการาหาร
๙. ก. ให้แสดงสัมมปปธาน ๔ พร้อม ความหมาย
ข. โปธิปักขิยธรรมเกิดขึ้นในโลกิยธรรมได้หรือไม่? ถ้าได้จะได้ในขณะไหน? ให้ยกหลักฐานพร้อมคำแปลมาให้เห็นด้วย
๑๐. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด? คืออะไรบ้าง? เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมีเท่าไร? วัตถุธรรมที่แสดงไว้ในสัพพสังคหะมีจำนวนเท่าไร? คืออะไรบ้าง?
ข. ให้แสดงอริยสัจจะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๖
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจยสังคหะ ๕ ข้อ ๒๕ คะแนน เวลา ๑๕ นาที

๑. ให้แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย

ตอบ แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย

๑. เวทนาสังคหะ การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเวทนา ๓ หรือ ๕
๒. เหตุสังคหะ การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเหตุ ๖
๓. กิจจสังคหะ การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งกิจ ๑๔ และฐาน ๑๐
๔. ทวารสังคหะ การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งทวาร ๖
๕. อารัมมณสังคหะ การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งอารมณ์ ๖
๖. วัตถุสังคหะ การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งวัตถุ ๖

๒. ก. คำว่า เหตุ หมายความว่าอย่างไร ผลที่เกิดจากเหตุ นั้น ได้แก่อะไร?

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดนั้น มีกี่ดวง? คืออะไรบ้าง? ให้บอกหน้าที่นั้นๆมาด้วย?

ตอบ ก. คำว่า เหตุ หมายความว่า เป็นธรรมที่ให้ผลเกิดขึ้น และให้ผลธรรมนั้นตั้งมั่นในอารมณ์และให้เจริญขึ้นได้ ผลที่เกิดขึ้นจากเหตุ นั้น ได้แก่ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง อพยากตะบ้าง

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดนั้นมี ๗ ดวง คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ทำหน้าที่ ๑๔ อย่าง คือ

๑. ปฏิสนธิกิจ ๒. ภาวังกิจ ๓. อาวัชชนกิจ ๔. ทัสสนกิจ ๕. สวณกิจ ๖. ขายนกิจ
๗. สายนกิจ ๘. ผุสนกิจ ๙. สัมปฏิจฉนกิจ ๑๐. สันตริณกิจ ๑๑. ไวกุญฺพพนกิจ ๑๒. ขวน

กิจ

๑๓. ตทารัมมณกิจ ๑๔. จูติกิจ

๓. ก. กิเลส มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง? ให้แสดงมาเฉพาะชื่อ

ข. ให้แสดงการนับกิเลสโดยพิสดาร ๑๕๐๐

ตอบ ก. กิเลส มีจำนวน ๑๐ คือ

๑. โลภกิเลส ๒. โทสกิเลส ๓. โมหกิเลส ๔. มานกิเลส ๕. ทิฏฐิกิเลส
๖. วิจิจฉนากิเลส ๗. ถีนกิเลส ๘. อุทธัจจกิเลส ๙. อหิริกกิเลส ๑๐. อนตตปปกิเลส

ข. แสดงการนับกิเลสโดยพิสดาร ๑๕๐๐

อารมณ์ที่เป็นเหตุให้กิเลส ๑๐ เกิดขึ้นได้นั้นมี ๑๕๐ คือ

นามเดปัณฺณาสะ คือ นามธรรม ๕๓ นิปผันนรูป ๑๘ ลักษณะรูป ๔ รวมเป็น ๗๕

ในอัมมัตตสันดาน คือ ภายในตัวเรา มี ๗๕

ในพหิทธานดาน คือ สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตที่อยู่ภายนอกตัวเรา มี ๗๕

รวมเป็น ๑๕๐ อารมณ์ ๑๕๐ คุณด้วยกิเลส ๑๐ คงเป็นกิเลส ๑๕๐๐

๔. อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งการกำหนดของสติมีเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

ตอบ อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งการกำหนดของสติ มี ๔ คือ

๑. รูปจันทร์ เป็นอาร์มณแห่งการกำหนดของสติ เรียกว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

๒. เวทนาจันทร์ เป็นอาร์มณแห่งการกำหนดของสติ เรียกว่า เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

๓. วิญญาณจันทร์ เป็นอาร์มณแห่งการกำหนดของสติ เรียกว่า จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

๔. สัญญาจันทร์ และสังขารจันทร์ เป็นอาร์มณแห่งการกำหนดของสติ เรียกว่า ัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

๕. ในวัดอุทธรธรรม ๗๒ นั้น วัดอุทธรธรรมที่แสดงไว้ในอกุศลสังคหะ มิสกสังคหะ โภธิปักขียสังคหะ สัพพสังคหะ แต่ละหมวด มีจำนวนเท่าใด? คืออะไรบ้าง?

ตอบ ในวัดอุทธรธรรม ๗๒ นั้น

วัดอุทธรธรรมที่แสดงไว้ในอกุศลสังคหะ มี ๑๔ คือ อกุศลเจตสิก ๑๔

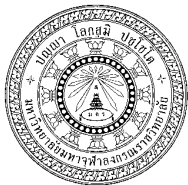
วัดอุทธรธรรมที่แสดงไว้ในมิสกสังคหะ มี ๓๖ คือจิต ๑ เจตสิก ๒๖ รูป ๙

วัดอุทธรธรรมที่แสดงไว้ในโภธิปักขียสังคหะ มี ๑๔ คือจิต ๑ เจตสิก ๑๓

วัดอุทธรธรรมที่แสดงไว้ในสัพพสังคหะ มี ๗๒ คือจิต ๑ เจตสิก ๕๒ นิพผันรูป ๑๘ นิพพาน ๑

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๖

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคาถาสังคหะของมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญา ทั้งบาลีและคำแปล
ข. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้

สุขํ ทุกขมุเปกขาติ	ติวิธา ตตถ เวทนา
โสมนสฺสํ โทมนสฺส-	มิตติ เภทน ปญจธา

ตอบ ก. คาถาสังคหะ

๑.	สมปยุตฺตา ยถาโยคํ	เตปญฺชสาส สภาวโต
	จิตฺตเจตฺตสิกา ธมฺมา	เตสนฺทานิ ยถารหํ
๒.	เวทนาเหตุโต กิจจ-	ทวาราลมพนวตฺถโต
	จิตฺตูปาทวเสเนว	สงฺคโห นาม นียเต

สภาวธรรม ๕๓ คือ จิตและเจตสิก ชื่อว่า นามเตปญฺชสาส ว่าโดยลักษณะของตนๆ ประกอบด้วย เอกุปาทตา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ ดังแสดงแล้วโดยพิสดาร (ในปริจเฉทที่ ๒)

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะแสดงปกิณณกสังคหะของจิตและเจตสิก ว่าด้วยอำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิต โดยประเภทแห่งเวทนา เหตุ กิจจ ทวาร อารมณ และวัตถุ ตามสมควร

ข. คาถานี้แปลความว่า

ในเวทนาสังคหะนั้น ว่าโดยอารมณานุภาวนลักษณะ คือ ลักษณะแห่งการเสวยอารมณ์แล้ว มีเวทนา ๓ อย่าง คือ ๑. สุขเวทนา ๒. ทุกขเวทนา ๓. อุเบกขาเวทนา ว่าโดยอินทริยเภท คือ ประเภทแห่งอินทริย์แล้ว มีเวทนา ๕ อย่าง คือ ๑. สุขเวทนา ๒. ทุกขเวทนา ๓. โสมนัสเวทนา ๔. โทมนัสเวทนา ๕. อุเบกขาเวทนา

๒. ก. ให้แสดงการจำแนกสเหตุกจิตโดยเหตุ ?

ข. อโลภะ อโทสะ ที่ประกอบกับญาณวิปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกไหน ? อโลภะ อโทสะที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิตนั้นเป็นเจตสิกพวกไหน ? และติเหตุกเจตสิก ๓๕ ดวงนั้น ได้แก่อะไรบ้าง? เหตุ ๓ นั้น คืออะไร ? ให้แสดงตามคหิตัคคหนนัย

ตอบ ก. การจำแนกสเหตุกจิตโดยเหตุ ในสเหตุกจิต ๗๑ หรือ ๑๐๓ นั้น

๑. เอกเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๑ มี ๒ ดวงคือ โมหมูลจิต ๒ มีเหตุ ๑ คือ โมหเหตุ
๒. ทวิเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๒ มี ๒๒ ดวงคือ
โลภมูลจิต ๘ มี เหตุ ๒ คือ โลภเหตุ โมหเหตุ
โทสมูลจิต ๒ มีเหตุ ๒ คือ โทสเหตุ โมหเหตุ
ญาณวิปยุตตจิต ๑๒ มีเหตุ ๒ คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ
๓. ตติเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๓ มี ๔๗ หรือ ๗๙ ดวง คือ
กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต ๑๒ มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐ มีเหตุ ๓ คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ

อโมหเหตุ

ข. อโโลหะ อโทสะ ที่ประกอบกับญาณวิปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกเอกเหตุกเจตสิก
อโโลหะ อโทสะ ที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกทวิเหตุกเจตสิก
และติเหตุกเจตสิก ๓๕ ดวงนั้น ได้แก่ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้น อโโลหะ อโทสะ ปัญญา
ที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิต

เหตุ ๓ นั้นคือ อโโลกเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

๓. จงแสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๙

ตอบ แสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๙ มีดังนี้

จิตที่ทำหน้าที่ปฏิสนธิกิจ ภาวังกิจ และจุติกิจมี ๑๙ ดวง คืออุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘ มหัคคตวิ
ปากจิต ๙

จิตที่ทำหน้าที่อาวัชชนกิจ มี ๒ ดวง คือปัญจทวาราววัชชนจิต ๑ มโนทวาราววัชชนจิต ๑

จิตที่ทำหน้าที่ทสสนกิจ มี ๒ ดวง คือ จักขุวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สวณกิจมี ๒ ดวงคือ โสตวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ขายนกิจ มี ๒ ดวง คือ ฆานวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สายนกิจ มี ๒ ดวง คือ ชิวหาวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่มุสนกิจ มี ๒ ดวง คือ กายวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สัมปฏิจณกิจ มี ๒ ดวงคือ สัมปฏิจณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สันตிரณกิจ มี ๓ ดวง คือ สันตிரณจิต ๓

จิตที่ทำหน้าที่ไวภูมัพพนกิจมี ๑ ดวงคือ มโนทวาราววัชชนจิต ๑

จิตที่ทำหน้าที่ชวนกิจ มี ๕๕ ดวง คือ อกุศลจิต ๑๒ หลีสุปปาพจิต ๑ มหากุศลจิต ๘ มหาภิรียาจิต ๘

มหัคคตกุศลจิต ๙ มหัคคตภิรียาจิต ๙ โลกุตตรจิต ๘

จิตที่ทำหน้าที่ ตทาร์มมณกิจ มี ๑๑ ดวงคือ สันตிரณจิต ๓ มหาวิปากจิต ๘

๔. ให้แสดงจิตที่เกิดในทวารและพ้นจากทวาร โดยแน่นอนและไม่แน่นอน ดังต่อไปนี้

ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว

ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕

ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖

ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖

ตอบ ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว

โดยแน่นอนมี ๓๖ หรือ ๖๘ ดวง ได้แก่

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ อัปนาชวนจิต ๒๖ หรือ ๕๘

ไม่แน่นอนมี ๔๔ ดวง ได้แก่ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐)

ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕

โดยแน่นอนมี ๓ ดวง ได้แก่ มโนธาตุ ๓

ไม่แน่นอนมี ๔๑ ดวง ได้แก่ กามจิต ๔๑ (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓)

ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖

โดยแน่นอน มี ๓๑ ดวง ได้แก่ โสมนัสสันตிரณจิต ๑ มโนทวาราววัชชนจิต ๑ กามชวนจิต ๒๙

ไม่แน่นอนมี ๑๐ ดวง ได้แก่ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖

โดยแน่นอน มี ๙ ดวง ได้แก่ มหัคคตวิปากจิต ๙

ไม่แน่นอนมี ๑๐ ดวง ได้แก่ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

๕. ก. อารมณ์ ๖ เมื่อแบ่งโดยประเภทใหญ่แล้วมีกี่ประเภท? อะไรบ้าง? มีองค์ธรรมอะไรบ้าง?

ข. จิตที่รับอารมณ์แน่นอนมีกี่ดวง? กี่ประเภท? จงอธิบาย?

ตอบ ก. อารมณ์ ๖ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้วมี ๔ คือ

๑. กามอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

๒. มหัคคตอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ มหัคคตจิต ๒๗ เจตสิก ๓๕

๓. โลกุตตรอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๔. บัญญัติอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ สัพพบัญญัติ อตถบัญญัติ

ข. จิตที่รับอารมณ์แน่นอนมี ๖๐ ดวง มี ๔ ประเภทดังนี้

จิต ๒๕ ดวง คือ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ สันติริณจิต ๓ มหาวิบากจิต ๘ หสิตุปปาทจิต ๑

เกิดได้ในอารมณ์ ๖ ที่เป็นกามธรรมอย่างเดียว

จิต ๖ ดวง คือ วิญญาณัญจายตนฉานจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญายตนฉานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นมหัคคตะ อย่างเดียว

จิต ๒๑ ดวง คือ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้นอภิปัญญาจิต ๒) อากาสนัญจายตนฉานจิต ๓ อากิญจัญญายตนฉานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นบัญญัติอย่างเดียว

จิต ๘ ดวง คือ โลกุตตรจิต ๘ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นนิพพานอย่างเดียว

๖. ก. วัตถุในวัตถุสังคหะหมายความว่าอะไร? วัตถุมีเท่าไร จงบอกพร้อมองค์ธรรม?

ข. พระอนุรุทธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้น ออกเป็นกี่หมวด? คืออะไรบ้าง?

ให้บอกความหมายของหมวดนั้น ๆ มาด้วย?

ตอบ ก. วัตถุในวัตถุสังคหะหมายความว่า ธรรมที่เป็นที่อาศัยของจิตเจตสิกชื่อว่าวัตถุ วัตถุมี ๖ คือ

๑. จักขุวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ จักขุปสาท

๒. โสตรวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ โสตรปสาท

๓. ฆานวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ ฆานปสาท

๔. ชิวหาวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ ชิวหาปสาท

๕. กายวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ กายปสาท

๖. หทัยวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ หทัยรูป

ข. พระอนุรุทธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้น ออกเป็น ๔ หมวด คือ

๑. อกุศลสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลโดยส่วนเดียว หมวดหนึ่ง

๒. มิสกสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อกุศล อพยากตะ ทั้ง ๓ ปนกันหมวดหนึ่ง

๓. โพธิปักขิยสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายมรรคญาณ หมวดหนึ่ง

๔. สัพพสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตถุธรรมทั้งหมดรวมกันหมวดหนึ่ง

๗. ก. อกุศลธรรมที่เป็นอาสวะ โอฆะ โยคะ คันถะ อุปาทาน นิรวรณ อนุสัย สังโยชน์ กิเลส ทั้ง ๙ เหล่านี้ได้แก่อะไร? อกุศลธรรมที่เป็นไม่ได้ทั้ง ๙ เหล่านี้ ได้แก่อะไร?

ข. ให้ยกอุปมาเปรียบเทียบระหว่าง กิเลสทั้ง ๓ มี อนุสัยกิเลส เป็นต้น และ

ให้แสดงกุศลที่ประหาณ กิเลสทั้ง ๓ เหล่านี้ มาโดยเฉพาะๆว่า กุศลชนิดไหน ประหาณกิเลสชนิดใด?

ตอบ ก. อกุศลธรรมที่เป็นอาสวะ โอฆะ โยคะ คันถะ อุปาทาน นิรวรณ อนุสัย สังโยชน์ กิเลสทั้ง ๙ เหล่านี้ได้แก่นั่น ได้แก่ โลกเจตสิก

อกุศลธรรมที่เป็นไม่ได้ทั้ง ๙ เหล่านี้ ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ ที่ประกอบกับอกุศลจิต

ข. แสดงยกอุปมาเปรียบเทียบระหว่างกิเลสทั้ง ๓ มีอนุสัยกิเลสเป็นต้นนั้นมีดังนี้ คือ อนุสัยกิเลส ปริยฐานกิเลส วิติกมกิเลส ทั้ง ๓ อย่างนี้ เปรียบเหมือนกับไม้ขีดไฟ อนุสัยกิเลส เปรียบเหมือน ไฟที่อยู่ในหัวไม้ขีด อารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เปรียบเหมือน เอาแกนไม้ขีดไปขีดที่ข้างกล่อง เมื่อไฟปรากฏขึ้น ไฟนี้ เปรียบเหมือน กับ ปริยฐานกิเลส และเมื่อเอาไฟที่ปรากฏขึ้นนี้ไปจุดเข้ากับวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว ไฟที่ลุกติดวัตถุ นั้นๆ เปรียบเหมือนกับ วิติกมกิเลส ดังนี้

และ กุศลที่สามารถ ประหาณ กิเลส ทั้ง ๓ เหล่านี้ได้โดยเฉพาะๆ นั้น คือ

ศีลกุศล	สามารถประหาณ	วิติกมกิเลสได้
สมาธิกุศล	สามารถประหาณ	ปริยฐานกิเลสได้
ปัญญาในมรรค	สามารถประหาณ	อนุสัยกิเลสได้

๘. ก. จงแสดงจิตที่ไม่ได้องค์ฌาน องค์มรรค อินทรีย์ และ พละ มาให้ดู

ข. จงแสดงความหมายพร้อมองค์ธรรมของธรรมต่อไปนี้

๑. ฉันทาธิปติ ๒. กพฬการาหาร

ตอบ ก. ในทวีปปัญจวิญญานจิต ๑๐ ย่อมไม่ได้้องค์ฌาน ในอเหตุกจิต ๑๘ ย่อมไม่ได้้องค์มรรค เอกัคคตาเจตสิก ที่ใน อวิริยจิต ๑๖ ย่อมไม่ถึงซึ่งสมาธิอินทรีย์ และสมาธิพละ เอกัคคตาเจตสิก ที่ใน วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ย่อมไม่ถึงซึ่ง มิจฉาสมาธิ สมาธิอินทรีย์ และสมาธิพละ ด้วย

ข. ๑. ฉันทาธิปติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความพอใจ องค์ธรรมได้แก่ฉันทเจตสิก ที่ในทวิเหตุกขวนะ ๑๘ ตีเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖

๒. กพฬการาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ อาหารขรุขระเกิด องค์ธรรมได้แก่ โอชา ที่อยู่ในอาหารต่าง ๆ

๙. ก. ให้แสดงสัมมปปธาน ๔ พร้อมความหมาย

ข. โพธิปักขิยธรรมเกิดขึ้นในโลกิยธรรมได้หรือไม่? ถ้าได้จะได้ในขณะไหน? ให้ยกหลักฐานพร้อมคำแปลมาให้ เห็นด้วย

ตอบ ก. แสดงสัมมปปธาน ๔ พร้อม ความหมาย

๑. อุปปन्नานํ ปาปกาณํ ปหานาย วายาโม ความพยายามเพื่อละอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๒. อนุปปนฺนํ ปาปกาณํ อนุปปาทาย วายาโม ความพยายามเพื่อให้อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ไม่ให้เกิดขึ้น

๓. อนุปปนฺนํ กุสลาณํ อุปปาทาย วายาโม ความพยายามเพื่อให้กุศลธรรม ที่ยังไม่เกิดนั้น ให้เกิดขึ้น

๔. อุปปन्नํ กุสลาณํ ภิชฺชโยภาวาย วายาโม ความพยายามเพื่อให้กุศลธรรม ที่เกิดขึ้นแล้ว ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น ไป

ข. โพธิปักขิยธรรมนี้ เกิดขึ้นในโลกิยธรรมได้ และเกิดขึ้นในขณะที่จะสำเร็จเป็นวิสุทธิทั้ง ๖ (เวณญาณทัสนวิสุทธิ) ดังมีหลักฐานบาลีแสดงว่า โลกิเยปิ ยถาโยคํ ฉพฺพิสุตฺติปวตฺติยํ.

แม้ในโลกิยกุศลและกิริยาจิต ก็ย่อมเกิดขึ้นตามที่ประกอบได้ เพราะการปฏิบัติให้สำเร็จเป็นวิสุทธิทั้ง ๖ มี ศีลวิสุทธิ เป็นต้น จนถึงปฏิปทาญาณทัสนวิสุทธิเหล่านี้ ใช้ปฏิบัติด้วยโลกิยกุศลและกิริยาจิต ทั้งสิ้น

๑๐. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด? คืออะไรบ้าง? เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมีเท่าไร? วัตถุธรรมที่แสดงไว้ใน สัพพสังคหะมีจำนวนเท่าไร? คืออะไรบ้าง?

ข. ให้แสดงอริยสัจจะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่ ๕ หมวด คือ

๑. ชันธ	๒. อุปาทานกัณฑ์	๓. आयตนะ	๔. ธาตุ	๕. สัจจะ
---------	-----------------	----------	---------	----------

เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมี ๓๙ (ไม่ต้องนับอุปาทานักขันธโดยเฉพาะ) วัตถุธรรมที่แสดงไว้ในสัพพสังคหะมี ๗๒ คือ จิต ๑ เจตสิก ๕๒ นิปผันนรูป ๑๘ นิพพาน ๑

ข. อริยสัจจะ มี ๔ คือ

๑. ทุกขสัจจะ ธรรมที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) รูป ๒๘

๒. สมุทยสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรม ได้แก่ โลกเจตสิก

๓. นิโรธสัจจะ ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรม ได้แก่ นิพพาน

๔. มรรคสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรม ได้แก่ มัคคังคเจตสิก ๘ ดวง มีปัญญาเจตสิก เป็นต้น ที่ในมรรคจิต ๔

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย